

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

✓ การสอนเป็นงานหลักของสถาบันอุดมศึกษา เป็นกิจกรรมที่อาจารย์เป็นผู้กำหนดขึ้น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในตัวผู้เรียน องค์ประกอบหลักของการเรียนการสอนนั้น คือ ผู้เรียน ผู้สอน และหลักสูตร¹ องค์ประกอบเหล่านี้ผู้สอนหรืออาจารย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นผู้กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนขึ้น การสอนของอาจารย์กับนักศึกษา นั้น เป็นเรื่องของคนกับคน เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องของการมีชีวิตชีวา ซึ่งจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมอยู่เสมอ การสอนที่มีประสิทธิภาพนั้นมีองค์ประกอบหลายอย่างและมีหลายรูปแบบ ได้มีผู้ศึกษาองค์ประกอบและรูปแบบต่าง ๆ ไว้มากด้วยกัน นอกจากนี้การสอนในสถาบันอุดมศึกษายังยึดหลักเสรีภาพทางวิชาการ (Academic Freedom) ที่ให้อิสระแก่อาจารย์ในการที่จะเลือกวิธีสอน กิจกรรมการสอน รวมทั้งการเสนอเนื้อหาที่เห็นว่าเหมาะสมตามข้อเท็จจริง โดยถือว่าอาจารย์ที่สอนในระดับนี้ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิ มีความเชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชาอยู่แล้ว พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในแต่ละสาขาวิชา จึงมักแตกต่างกันออกไป ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้มากพอสมควรทั้งในต่างประเทศและภายในประเทศ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ การศึกษาและสังคมประกิจ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 20.

การศึกษาวิจัยในต่างประเทศ

ได้มีผู้ศึกษาวิจัยที่น่าสนใจดังนี้

เดวิด จี ไรอันส์¹ (David G. Ryans) ได้ศึกษาเพื่อค้นหาพฤติกรรมของอาจารย์ที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ และรวบรวมพฤติกรรมไว้ดังนี้

พฤติกรรมที่ดี	พฤติกรรมที่ไม่ดี
- คำนึงตัวอยู่เสมอ	- ทำทางหยอหยงเหงาเบื้อหน้า
- สนใจตัวนักเรียนและกิจกรรมของชั้น	- ไม่สนใจนักเรียนและกิจกรรมของชั้น
- ราบรื่นแจ่มใส	- อารมณ์ไม่ดีเห็นทุกอย่างเศร้าไปหมด
- ควบคุมตนเองได้ไม่ผิดหวังง่าย	- ควบคุมตนเองไม่ได้โกรธง่าย
- มีอารมณ์ขัน	- เคร่งขรึม
- ยอมรับเมื่อตนทำผิด	- ไม่ยอมรับความผิดของตน
- ไม่ลำเอียงสนใจเฉพาะนักเรียนบางคน	- ลำเอียงสนใจเฉพาะนักเรียนบางคน
- มีความอดทน	- ท้อถอยอ่อนแอ
- แสดงความเข้าใจนักเรียน	- ขาดความเมตตากรุณา
- แสดงความเป็นเพื่อนและสุภาพต่อนักเรียน	- ไม่ให้ความสนิทสนมกับนักเรียน
- ช่วยเหลือปัญหาส่วนตัวของนักเรียนเท่า ๆ กับปัญหาการเรียน	- สนใจเฉพาะด้านการเรียนของนักเรียน
- ยกย่องชมเชยผู้ทำงานดี	- ไม่มีการยกย่องหรือปรับปรุงผู้เรียนให้ดีขึ้น
- ยอมรับว่านักเรียนสามารถทำงานยาก ๆ ได้	- ไม่เชื่อในความสามารถของผู้เรียน
- ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	- ใช้ความคิดของตนเองเป็นใหญ่
- ส่งเสริมให้กำลังใจนักเรียน	- บั่นทอนกำลังใจนักเรียน
- เตรียมการสอนเป็นอย่างดี	- ไม่เตรียมการสอน

¹David G. Ryans, Characteristics of Teachers (Massha: George Benta Company, 1960) p. 82.

- มีการยืดหยุ่นการสอนถ้าไม่เป็นไปตามแผน
- ยอมรับความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน
- ใช้อุปกรณ์การสอนที่กระตุ้นให้นักเรียนสนใจ
- ใช้การสาธิตและการอธิบายช่วยให้เกิดการเรียนรู้แจ่มแจ้ง
- ให้คำชี้แจงอย่างแจ่มแจ้ง
- สนับสนุนให้นักเรียนแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและประเมินผลด้วยตนเอง
- มีระเบียบวินัยดี
- ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนด้วยความเต็มใจ
- ต้องสอนตามแบบแผนที่เคยมีไว้ไม่มีการเปลี่ยนแปลง
- ไม่คำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน
- ใช้วัสดุและวิธีสอนที่ไม่น่าสนใจ
- การสาธิตและการอธิบายไม่ชัดเจน
- ให้คำชี้แจงคลุมเครือ
- ไม่ให้โอกาสนักเรียนทำงานและประเมินผลด้วยตนเอง
- ทำอะไรตามใจชอบ
- ให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนอย่างเสียไม่ได้

โทมัส อาร์ วอทรูบา และ เพนนี่ แอล ไรท์¹ (Thomas R. Wotruba and Penney L. Wright) ได้สร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินการสอนของอาจารย์ในสาขาบริหารธุรกิจ เขาได้สร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ช่วงให้บัณฑิต อาจารย์ และผู้บริหาร ประเมินการสอนของอาจารย์ได้ตัวประกอบที่บรรยายประสิทธิภาพของการสอนของอาจารย์ด้วยตัวแปรดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีความรู้ในเนื้อหาวิชาอย่างกว้าง ๆ ถูกต้อง แม่นยำ และทันสมัย
2. เข้าใจให้นักศึกษาใช้ความคิดเพื่อตัวของเขาเอง
3. เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในเนื้อหาวิชาที่สอน
4. ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่นักศึกษา
5. อธิบายเนื้อหาวิชา ทฤษฎีที่เป็นนามธรรมได้อย่างชัดเจน
6. สนับสนุนให้นักศึกษาคิด โดยการยกตัวอย่างเปรียบเทียบและให้ข้อมูลจริง

¹Thomas R. Wotruba and Penny L. Wright, "How to Develop a Teacher Rating Instrument," Journal of Higher Education KLVII (November-December 1975) : 653-660.

7. มีความยุติธรรมในการประเมินผล
8. ให้ความช่วยเหลือนิสิตไม่ว่าในชั้นเรียน หรือนอกชั้นเรียน
9. มีชีวิตชีวาและสนุกสนานในการสอน

สเตเฟน โรไมน์¹ (Stephen Romine) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบรรยากาศเกี่ยวกับการสอนที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ขึ้น โดยการสำรวจความเห็นจากอาจารย์คณะต่าง ๆ จำนวน 268 คน ของมหาวิทยาลัยโคลราโด และนักศึกษาคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยเดียวกัน จำนวน 1,237 คน ผลปรากฏว่าบรรยากาศการสอนที่ดี ที่จะสามารถทำให้การสอนมีประสิทธิภาพที่สำคัญมี 40 ข้อ แบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพของผู้สอน เช่นผู้สอนเป็นคนกระฉับกระเฉง มีอารมณ์ขัน มีความกระตือรือร้น สนใจวิชาที่ตนเองสอน
2. ด้านการจัดและเตรียมการสอน เช่นเตรียมการสอนเป็นอย่างดี ชี้แจงให้ผู้เรียนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในวิชาที่เรียน รวมทั้งแนะนำหนังสืออ้างอิงต่าง ๆ
3. ด้านผลการสอนที่ผู้เรียนได้รับ เช่นผู้เรียนได้รับประโยชน์สมตามความตั้งใจจากวิชาที่ผู้เรียนเลือก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน มิใช่เป็นเพียงผู้ฟังแต่เพียงอย่างเดียว
4. ด้านการเสนอเนื้อหา เช่นพูดอธิบายชัดเจนใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด
5. ด้านการประเมินผล การนำข้อมูลย้อนกลับ และการเสริมแรงทางการเรียน เช่นเมื่อมีการทำรายงาน หรือสอบ เมื่อตรวจเสร็จแล้ว ผู้สอนจะต้องรับแจ้งผลให้ผู้เรียนรู้ และมีการชี้แจงด้วยว่า ทำไมผลจึงเป็นเช่นนั้น
6. ด้านการช่วยเหลือผู้เรียนเพิ่มเติม เช่นมีการจัดเวลาเพื่อสอนผู้เรียนเป็นกลุ่มพิเศษ

¹Stephen Romine, "Student and Faculty Perceptions of an Effective University Instructional Climates," The Journal of Educational Research, 69 (December 1978) : 139-143.

เนด เอ เฟลนเดอร์¹ (Ned A. Flander) ได้เป็นผู้ริเริ่มสร้างเครื่องมือสำหรับบันทึกพฤติกรรมของครูและนักเรียนที่เรียกว่า Flander's Interaction Analysis Categories หรือที่เรียกย่อ ๆ ว่า FIAC โดยแบ่งพฤติกรรมของครูและนักเรียนออกเป็น 10 กลุ่ม ดังนี้

พฤติกรรมของครู

พฤติกรรมทางอ้อม เป็นพฤติกรรมที่ตอบรับ

1. ครูให้การยอมรับหรือความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียน
2. ครูแสดงการชมเชยหรือยกย่อง
3. ครูแสดงการยอมรับคำพูดของนักเรียน
4. ครูเป็นผู้ถามตามแนวความคิดของครู

พฤติกรรมทางตรง

5. ครูบรรยาย
6. ครูออกคำสั่ง
7. ครูติเตียนและสั่งสอน

พฤติกรรมของนักเรียน

8. นักเรียนตอบรับคำพูดของครู
9. นักเรียนเป็นผู้เริ่มค้นพบ
10. การเงี่ยบและสับสน

ต่อมาได้มีผู้ศึกษาแนวคิดและวิธีการของ เฟลนเดอร์ และนำไปปรับปรุงสร้างเครื่องมือขึ้นใหม่อย่างกว้างขวาง เช่น ริชาร์ด แอล โอเบอร์ และ คณะ² (Richard L. Ober and others) ได้สร้างเครื่องมือที่เรียกว่า The Reciprocal Categories System

¹Ned A. Flanders, Analyzing Teaching Behavior, (Massachusetts : Addison-Wesley Publishing Co., 1970), pp. 33-37.

²Richard L. Ober, Ernest L. Bentley and Edith Miller, Systematic Observation of Teaching (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall Inc, 1971), pp. 37-86.

โคแฟร์ปรับปรุงจาก FIAC ของ เฟลนเคอร์

ในปี 1866 ศูนย์วิจัยและการพัฒนาการสอนแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Standford Center for Research and Development in Teaching) ได้เริ่มศึกษาความสามารถของครูโดยใช้ The Standford Teacher Competence Appraisal Guide เป็นเครื่องมือ โครงการนี้ชื่อว่า Appraisal Guide Revision ภายหลังเปลี่ยนเป็น A Taxonomy of Teaching Behaviors โคแฟร์ปรับปรุงเครื่องมือขึ้นเพื่อใช้อธิบายพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อย่างกว้างขวาง เครื่องมือนี้ประกอบด้วยข้อความที่กล่าวถึงพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนที่สามารถจัดอันดับคุณภาพได้ (Ratable) บางข้อความใช้วิธีนับจำนวนความถี่พฤติกรรมที่เกิดขึ้น และบางข้อความสามารถใช้ได้กับสองวิธีที่กล่าวมา จากการทดลองให้อาจารย์นิเทศก์ที่มีประสบการณ์ทางวิชาครู 18 คน เป็นผู้ตัดสินจัดกลุ่มข้อความเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน 195 ข้อความ ซึ่งเลือกมาอย่างครอบคลุม ทุกคนมีอิสระในการตัดสิน ผลปรากฏว่าอาจารย์นิเทศก์ส่วนมาก จัดได้เป็น 15-20 กลุ่ม ต่อมาเจ้าหน้าที่ของศูนย์เองได้พยายามปรับปรุงขึ้นอีกครั้งหนึ่ง จนจัดกลุ่มได้เป็น 19 กลุ่ม คือพฤติกรรมกรรมการสอนด้านทักษะในวิชาชีพ ด้านการพูดกับแบบของภาษา การเตรียมการสอน การประเมินผล แรงจูงใจ วินัยในชั้นเรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน การบรรยาย การถามตอบ การให้งานปฏิบัติ การใช้อุปกรณ์ การให้สิ่งเสริมแรง การทบทวน การถ่ายโยง การอุปมาอุปไมยกับการแก้ปัญหา การอภิปราย การรายงาน การสอนให้เหมาะสมกับบุคคล และทักษะทั่วไป

โรเบิร์ต แอด ไอแซคสัน และคนอื่น ๆ ¹ (Robert L. Isaacson and others) ได้ทำการวิจัยประเมินการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมิชิแกน ในสาขาจิตวิทยา จากแบบสอบถามที่เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเรียนจำนวน 145 ข้อ ให้นักศึกษาประเมินการสอนของอาจารย์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ช่วง แล้วทำการ

¹Robert L. Isaacson and others, "Dimensions of Student Evaluations of Teaching" Journal of Educational Psychology 55 (December 1964) : 344-351.

วิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) ได้ตัวประกอบของการสอน 6 ตัวคือ

1. ทักษะ (Skill) ได้แก่ ตัวแปรที่เกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์การสอนอย่างน่าสนใจ สามารถเร้าให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น อธิบายชัดเจนเข้าใจง่าย

2. การให้งานมากเกินไป (Overload) ประกอบด้วยตัวแปรที่เกี่ยวกับงานที่ยากแก่การทำและมากเกินไป

3. โครงสร้าง (Structure) ได้แก่ตัวแปรที่เกี่ยวกับแผนงานและกิจกรรมที่ผู้สอนเตรียมให้ผู้เรียนทำ

4. การให้คำติชม (Feedback) ได้แก่ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการชมเชย ยกย่องวิจารณ์

5. ปฏิกริยาต่อกันระหว่างกลุ่ม (Group Interaction) ได้แก่ ตัวแปรที่มีลักษณะความสัมพันธ์ที่ชัดเจน ความเป็นมิตร การแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการคิด การตัดสินใจ

6. ความเห็นอกเห็นใจ (Rapport) ได้แก่ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความคิดเห็นอกเห็นใจของอาจารย์ต่อนักศึกษา อาจารย์ฟังความคิดเห็นของนักศึกษามีการยืดหยุ่นในการสอน

ยอร์จ ดี ยอนจ และ จูเลียส เอ็ม แซสเซนราธ¹ (George D. Yonge and Julius M. Sassenrath) ได้ทำการวิจัยเพื่อประเมินการสอนของอาจารย์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างประชากรที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 ของมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียประเมินพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเสนอในห้องเรียน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตัวประกอบ ได้ตัวประกอบของการสอน 9 ตัว

1. ความเชื่อมั่นและทักษะในการถ่ายทอดความรู้ (Confidence and Fluent Delivery) ประกอบด้วยตัวแปร คือ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง พุทธิชัดเจน และเข้าใจง่าย พุทธิอย่างมีเหตุผลไม่คลุมเครือ มีอิสระในการจัดกิจกรรมการสอน มีความยืดหยุ่นในการสอน

¹George D. Yonge and Julius M. Sassenrath, "Student Personality Correlates of Teacher Rating," Journal of Educational Psychology 59 (February 1968) : 44-52.

2. ความกระจ่างในวิชา (Clarity of Course) ประกอบด้วยตัวแปรที่มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการสอนที่แน่ชัด จักระบบการสอนดี และมีความหมาย ให้แบบฝึกหัดชัดเจน และอย่างมีเหตุผล อธิบายชัดเจน

3. ทศนคติที่คัด่อนักศึกษา (Open and Sympathetic Attitude towards students) ประกอบด้วยตัวแปรที่ปรารถนาที่จะช่วยผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี มีความเห็นอกเห็นใจผู้เรียน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เปิดโอกาสให้วิจารณ์และซักถาม มีอารมณ์ขัน มีความยืดหยุ่น มีอิสระในการจัดกิจกรรมการสอน

4. อาจารย์ให้ความสนใจและการกระตุ้นความคิดเห็นของนักศึกษา (Interesting and Stimulating Teacher) ประกอบด้วยเห็นความสำคัญของสิ่งเร้า ใ้ช้อุปกรณ์การสอนได้อย่างน่าสนใจ เห็นความสำคัญของวิชาอื่น ๆ จัดสถานการณ์รอบตัวได้อย่างเหมาะสม

5. ยุติธรรมในการประเมินผล (Fairness of Evaluation) ประกอบด้วยข้อสอบมีความเหมาะสมกับเนื้อหาและความยุติธรรมในการให้คะแนน

6. มีอุปกรณ์การสอนที่ดีและเหมาะสมกับเนื้อหาวิชา (Suitable Class Material and Value of Course) ประกอบด้วยให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับวิชาการทั่วไป เห็นความสำคัญของการเตรียมการสอนเนื้อหาวิชาไม่ซับซ้อน อุปกรณ์การสอนเหมาะสมกับชั้น

7. ความถี่ของการประเมินผล (Frequency of Evaluation) ความถี่ของการให้งาน ความถี่ของการสอบ

8. ความสนใจและความรู้ในเนื้อหาวิชา (Interest in and Knowledge of Subject Matter) มีความรู้ในเนื้อหาวิชา มีความสนใจในเนื้อหาวิชา มีความรู้ใหม่ในเนื้อหาวิชา

9. เตรียมการสอน (Preparedness of Lectures) เตรียมสภาพการณ์ในห้องเรียน ใช้วิธีสอนอย่างเหมาะสม อธิบายชัดเจน

จากการศึกษาค้นคว้าในต่างประเทศที่กล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีวิธีการศึกษาค้นคว้าที่พอสรุปได้เป็น 2 วิธี คือ วิธีแรกเป็นการศึกษาค้นคว้าถึงลักษณะพฤติกรรมกรรมการสอนที่ดี หรือการสอนที่มีประสิทธิภาพโดยทั่ว ๆ ไปว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง เช่น ในการสอนที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วย การมีความรู้ดี มีความร่าเริงแจ่มใส มีความกระตือรือร้น มีอารมณ์ขัน ฯลฯ หรือพิจารณา

พฤติกรรมกรเรียนการสอนเป็นต้น ๆ เช่น คำนการพูด คำนการเตรียมการสอน หรือคำนการประเมินผล ฯลฯ

อีกวิธีหนึ่งเป็นการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) เพื่อหาตัวประกอบของการสอนในแต่ละสาขาวิชา โดยให้นักศึกษา อาจารย์ หรือผู้บริหาร ประเมินการสอนที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนว่ามีมากน้อยเพียงใด แล้วนำผลการประเมินนั้น ๆ มาวิเคราะห์หาตัวประกอบด้วยวิธีการทางสถิติ เช่นพบว่า ในการสอนสาขาจิตวิทยา มีตัวประกอบทางคำนทักษะ คำนโครงสร้าง คำนให้คำติชม ฯลฯ

การศึกษาภายในประเทศ

สำหรับพฤติกรรมกรสอนของอาจารย์ในประเทศไทย ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้หลายท่าน กระทำกับตัวอย่างผู้สอนหลายระดับโดยเฉพาะการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาที่จะขอยกมากล่าวในที่นี้

ทองอินทร์ วงศ์โสธร¹ ได้สำรวจความคิดเห็นของนิสิตปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับพฤติกรรมกรสอนของอาจารย์พบว่า

✓ 1. ลักษณะการสอนที่ดีคือ การเป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหาที่ตนสอนเป็นอย่างดี รองลงมาคือความกระตือรือร้นของผู้สอนและการกำหนดจุดมุ่งหมายของการสอน

2. เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการสอนที่ควรปฏิบัติและกำลังปฏิบัติอยู่ ในจำนวนลักษณะการสอน 24 ข้อ มีอยู่ 12 ข้อ หรือ 12 คู่ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พฤติกรรมเหล่านี้ เช่น ✓ การตั้งจุดมุ่งหมายของการสอน การอธิบายให้เข้าใจ การเตรียมการสอน การสอนเร็วช้าตามความสามารถของชั้น

3. เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการสอนที่ควรปฏิบัติและกำลังปฏิบัติอยู่ เฉพาะกลุ่มที่ได้

¹ทองอินทร์ วงศ์โสธร, "การสำรวจความคิดเห็นของนิสิตปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" (25 พฤษภาคม 2519), (อัสสาเนา).

คะแนนน้อย จะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทุกข้อ แสดงว่าการเรียนการสอนในปัจจุบันยังไม่ให้ความสนใจแก่กลุ่มนิสิตที่เรียนอ่อน

4. เมื่อวิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ และสภาพปัจจุบันในคณะครุศาสตร์ แล้วจะเห็นว่าการกิจกรรมที่ยังไม่เป็นไปตามสภาพที่พึงประสงค์นั้นเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาการครุศาสตร์ทั้งนี้ การตั้งจุดมุ่งหมายก็ การใช้การสอนแบบต่าง ๆ ก็คือ การใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนก็ ส่วนแต่เรื่องที่ทางครุศาสตร์ เป็นเจ้าตำรับ

ชาคา บัวแสง¹ ได้ศึกษาตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพได้ตัวประกอบ 5 ตัว ดังนี้

1. อุปกรณ์การสอน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การใช้วัสดุและเครื่องมือที่ใช้ฟังเสียง การใช้อุปกรณ์ประเภทเครื่องฉาย การใช้อุปกรณ์ประเภทไม่ต้องใช้เครื่องฉาย การมีอุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการเพียงพอกับจำนวนนิสิต การใช้อุปกรณ์การสอนได้เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา และการมีห้องสมุดที่สมบูรณ์

2. ลักษณะบุคลิกภาพของอาจารย์ ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ คือ อาจารย์มีความสุขุมรอบคอบ อาจารย์ชวนชวนหาความรู้อยู่เสมอ อาจารย์มีอารมณ์มั่นคง การใช้วิธีการสอนในการตัดสินใจของอาจารย์ อาจารย์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีความเชื่อมั่นในตัวเองสูงของอาจารย์

3. ทักษะของอาจารย์ที่มีต่อนิสิตและวิชาที่สอน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ คือ ถ้าอาจารย์พอใจในพฤติกรรมของนิสิตทำให้การสอนมีประสิทธิภาพขึ้น การติชมการวิจารณ์ มีผลต่อการสอน การสอนตรงตามวิชาเอก วิชาโทที่เรียนมา ความพอใจในผลงานของนิสิตมีผลต่อการสอน งานวิจัยทางวิชาการทำให้การสอนมีประสิทธิภาพและการมีวิธีการสอนแบบต่าง ๆ

¹ชาคา บัวแสง "ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนในระดับอุดมศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพ" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 110-111.

4. บรรยายภาคีในชั้นเรียน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ คือ การรับฟังคำถามจากนิสิต การรับฟังความคิดเห็นของนิสิต ความเป็นกันเองของบรรยายภาคีในห้องเรียน ความกระตือรือร้นในการอภิปรายปัญหาของนิสิต การสอนโดยกระตุ้นให้นิสิตแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี การมีวิธีการสอนแบบต่าง ๆ และการนำเข้าสู่บทเรียนก่อนสอน

5. ทักษะในการสอน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ คือ การปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม อาจารย์สอนวิชาที่ตนถนัดที่สุด ความยุติธรรมของอาจารย์ อาจารย์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อาจารย์ใช้ภาษาที่ง่ายในขณะที่สอน และการเตรียมการสอน

ลัดดาวัลย์ ชมมณฑา¹ ได้ทำการศึกษาตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขามนุษยศาสตร์ ได้ตัวประกอบ 6 ตัว ดังนี้

1. อุปกรณ์การสอน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ 6 ตัวแปร ได้แก่ การจัดนิทรรศการ การศึกษานอกสถานที่ การเล่นเกม, ภาพยนต์ สไลด์ เครื่องฉายต่าง ๆ, แผนภูมิ กราฟ ของจริง หุ่นจำลอง, เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ นิสิต อุปกรณ์การฟังเสียง เทปบันทึกเสียง ห้องปฏิบัติทางภาษา โทรทัศน์ และนิสิตมีโอกาสเข้าปฏิบัติการมาครั้ง

2. บุคลิกลักษณะของอาจารย์ ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ 8 ตัวแปร อันได้แก่ มีความยุติธรรม มีอารมณ์มั่นคง มีความสุขุมรอบคอบ เป็นผู้ตรงต่อเวลา มีลักษณะเป็นผู้นำ มีความเชื่อมั่นในตนเอง, ขวนขวายหาความรู้อยู่เสมอ และใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ

3. วิธีการสอน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ 6 ตัวแปร ได้แก่ การรับฟังความคิดเห็นของนิสิต การรับฟังคำตอบนิสิตอยู่เสมอ การกระตุ้นให้นิสิตแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี มีวิธีการสอนแบบต่าง ๆ เช่น บรรยาย อภิปราย ตกเถียงปัญหา การนำเข้าสู่บทเรียน และบอกวัตถุประสงค์ การสอนแต่ละวิชา

¹ลัดดาวัลย์ ชมมณฑา, "ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขามนุษยศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 73-74.

4. ตำราเรียน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ 5 ตัวแปร ได้แก่ มีตำราภาษาไทยและภาษาต่างประเทศให้คนคว้าเพียงพอ มีห้องสมุดที่สมบูรณ์ มีตำราภาษาไทยเขียนและแปลโดยผู้ทรงคุณวุฒิ มีรายชื่อเอกสารตำราอ้างอิงให้แก่นิสิต และแจกเอกสารประกอบการสอน

5. ทัศนคติของอาจารย์ต่อนิสิต ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ 7 ตัวแปร ได้แก่ อาจารย์พอใจในผลการเรียนของนิสิต อาจารย์พอใจในพฤติกรรมนิสิต คำชม คำวิจารณ์ของอาจารย์ บุคลิกท่าทางของอาจารย์ที่แสดงต่อนิสิต. ซอบช่วยเหลือนิสิตทั้งด้านวิชาการและกิจกรรม ให้การบ้านแบบฝึกหัดและให้ความเป็นกันเองกับนิสิต

6. ทักษะการสอน ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ 5 ตัวแปร ได้แก่ แบ่งเวลาในแต่ละเรื่องได้อย่างเหมาะสม ยกตัวอย่างได้ชัดเจนตรงเนื้อเรื่องวิชา การปรับปรุงเนื้อเรื่องวิชาให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ เตรียมการสอนทุกครั้ง และตอบคำถามอย่างแจ่มแจ้ง

จินตนา มาพวง¹ ได้ทำการศึกษาตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขาสังคมศาสตร์ ได้ตัวประกอบ 5 ตัว ดังนี้

✓ 1. ความสัมพันธ์ของอาจารย์กับนิสิต ประกอบด้วยตัวแปร 8 ตัว คือ การยินดีติดต่อกับนิสิตด้วยความจริงใจ การให้เกียรตินิสิต การมีความเป็นกันเองกับนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน การทำตัวที่เสมอต้นเสมอปลาย การมีความรู้สึกที่ดีต่อนิสิตตั้งแต่แรกสอน การพยายามส่งเสริมให้นิสิตเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง การชมและวิจารณ์ผลงานของนิสิตอย่างยุติธรรม การให้ความช่วยเหลือทั้งด้านวิชาการและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

2. วิธีสอน ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว คือ การยกตัวอย่างได้อย่างชัดเจนตรงกับเนื้อหา การอธิบายเนื้อหาวิชาอย่างชัดเจนถูกต้อง การอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมได้อย่างชัดเจน การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายในขณะที่สอน การแบ่งเวลาให้เนื้อหาแต่ละเรื่องได้อย่างเหมาะสม การนำผลจากการประเมินผลการสอนมาแก้ไขปรับปรุงการสอนคราวต่อไป

¹จินตนา มาพวง, "ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขาสังคมศาสตร์" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 59-60.

3. บุคลิกภาพของอาจารย์ ประกอบด้วยตัวแปร 6 ตัว คือ การชวนขยายหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีความรู้กว้างขวาง และทันสมัยในสาขาวิชานี้ การมีความเชื่อมั่นในตนเอง การมีลักษณะเป็นผู้นำ การมีความมั่นคง สุขุม รอบคอบ ใจใหญ่ ผลักดันปัญหา

4. ทักษะของอาจารย์ที่มีต่อวิชาที่สอน ประกอบด้วยตัวแปร 4 ตัว คือ การสอนวิชานี้มานานจนมีความชำนาญ การสอนวิชาที่ทำให้อาจารย์มีชื่อเสียงมากทางด้านนี้ การสอนวิชาที่เคยเรียนเป็นวิชาเอกหรือวิชาโทมาก่อน การมีผลงานทางวิชาการที่เชื่อถือได้

5. การประเมินผล ประกอบด้วยตัวแปร 5 ตัว คือ การตรวจและแจ้งผลการสอบอย่างรวดเร็วและยุติธรรม การตรวจงานต่าง ๆ ของนิสิตอย่างรวดเร็วและยุติธรรม การรู้เทคนิคการออกข้อสอบอย่างดี การมีความกระตือรือร้นในการสอน การแบ่งเวลาให้เนื้อหาแต่ละเรื่องได้อย่างเหมาะสม

จริยา สิงคณา¹ ได้ศึกษาประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพ จำแนกตัวประกอบได้ 9 ตัว คือ

1. ลักษณะอาจารย์ ชวนขยายหาความรู้ใหม่อยู่เสมอ สุขุม รอบคอบ ตรงต่อเวลา ยุติธรรม รักการสอน อารมณ์มั่นคง ใจใหญ่ ผลักดันในการคัดสรรปัญหา

2. ทักษะการสอน เข้าใจหลักสูตร ปรับปรุงเนื้อหาวิชาได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ เตรียมการสอนล่วงหน้า มีความรู้ในเรื่องที่สอนอย่างแท้จริง บอกวัตถุประสงค์ของการสอน ถ้อยคำโดยชัดแจ้ง ยกตัวอย่างได้ชัดเจน ใจเวลาสอนเต็มที่ แบ่งเวลาในการสอนแต่ละเรื่องได้เหมาะสม ส่งเสริมให้นิสิตภูมิใจในวิชาชีพ

3. ความสัมพันธ์ของอาจารย์-นิสิต ให้ความเป็นกันเองกับนิสิต มีทัศนคติที่ดีต่อนิสิต ส่งเสริมและยอมรับทั้งความคิด เห็นของนิสิต ให้ความช่วยเหลือแก่นิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน

¹จริยา สิงคณา, "ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์ชีวภาพประยุกต์" (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตครุศาสตร์ แผนกวิชาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 85-93.

4. การใช้อุปกรณ์ ใช้อุปกรณ์การสอนได้เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง และเวลาใช้วัสดุมีการประสานงานระหว่างอาจารย์เพื่อใช้อุปกรณ์ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้
5. วิธีสอน ใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบ นำประสบการณ์ที่พบเห็นมาใช้ในการสอน เปิดโอกาสให้นักศึกษซักถาม กระตุ้นให้นักคิดแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี
6. วัสดุอุปกรณ์ มีตำราภาษาไทยประกอบการเรียนการสอน มีการใช้วัสดุที่ไม่ใช่เครื่องฉาย (แผนภูมิ รูปภาพ) มีการใช้วัสดุที่มีการฉาย (ภาพยนตร์ ฯลฯ) สามารถใช้ประกอบการสอนได้
7. การวัดผล ให้การบ้านนิตินิตสม่ำเสมอ รู้วิธีสร้างข้อสอบที่ดี เปิดโอกาสให้นักศึกษได้ใหม่ในการสอบ ทดสอบความรู้ นิตินิตเสมอ ๆ สํารวจความรู้ นิตินิตก่อนสอน
8. ทักษะศตวรรษที่ 21 ที่สอน เพราะอาจารย์มีวุฒิสูงชันทำให้การสอนดีขึ้น เพราะเป็นอาจารย์มานาน เพราะมีวิชาสอนน้อย เพราะมีห้องสมุดที่สมบูรณ์
9. ผู้นำ เป็นผู้นำที่ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ระวังระวังท่าทาง สํารวจความรู้ นิตินิต อุดมพร ทองอุไทย¹ ได้สรุปการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษาทั้งในและนอกประเทศ ได้ผลการวิจัยสอดคล้องกัน ซึ่งสามารถจำแนกเป็นหัวประกอบต่าง ๆ ได้ 6 หัวคือ

1. ลักษณะอาจารย์ ได้แก่ ลักษณะท่าทาง ความจริงใจ ความสนใจต่อผู้เรียน ให้ความเป็นกันเอง เป็นผู้นำ และเป็นผู้มีความรู้ในสาขานั้น ๆ และทันสมัยอยู่เสมอ
2. วิธีสอน ได้แก่ การจัดเตรียมกระบวนการเรียนการสอน การจัดห้องเรียน การเตรียมความรู้ ใช้ตำราประกอบการเรียน มีทักษะในการสอนแบบต่าง ๆ ได้เหมาะสมกับเนื้อหาและเวลา มีการถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน เข้าใจง่าย ทำให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการด้านความคิด
3. สัมพันธภาพระหว่างอาจารย์กับนิสิต มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์กับนิสิต อาจารย์ฟังความคิดเห็นจากนิสิต เป็นกันเอง ช่วยเหลือนิสิตทั้งในและนอกห้องเรียน

¹ อุดมพร ทองอุไทย, "โครงสร้างของประสิทธิภาพของการสอน" การสัมมนาอาจารย์ใหม่ ปี 2522 ภาคการเรียนการสอนครั้งที่ 1 หน่วยพัฒนาคณาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2520).

4. อุปกรณ์การสอนและการเรียนรวมทั้งห้องปฏิบัติการ การใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวมทั้งห้องสมุดที่สมบูรณ์ และตำราที่เป็นภาษาของตนเองด้วย

5. การวัดผลมีการป้อนกลับและการเสริม ใช้การวัดผล เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน รู้จักออกข้อสอบที่ดี ให้คะแนนอย่างยุติธรรม

6. ทักษะของอาจารย์ต่อการสอน และตอนี่สี่ อาจารย์มีการยกย่องนิสิตอย่างจริงจัง และตั้งใจสอน ✓

สถาพร มาลีเวชพงศ์¹ ได้ศึกษาวิเคราะห์พฤติกรรมการสอนวิชาศีลธรรมในชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง กลุ่มตัวอย่างเป็นอาจารย์และนักศึกษาวิทยาลัยครู 4 แห่งในภาคกลาง ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนการสอนที่คัดแปลงมาจากของ เฟลนเคอร์ พบว่าพฤติกรรมการเรียนการสอนนั้น อาจารย์เป็นผู้แสดงมากกว่านักศึกษามีอัตราส่วนเป็น 57.48 ต่อ 36.13 ผลการศึกษาครั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ศุพร ศรีแสน² ซึ่งได้ศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง อาจารย์และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงของวิทยาลัยครู 4 แห่งในภาคกลาง โดยศึกษาวิเคราะห์ในวิชาศีลธรรม และเครื่องมือที่ใช้ได้ศึกษาปรับปรุงจากของเฟลนเคอร์เช่นกัน

คณิงศักดิ์ คำแถม³ ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนด้านการถามตอบ และด้านทักษะทั่วไปของกลุ่มอาจารย์ที่สอนวิชาคณิตศาสตร์ เปรียบเทียบกันในระดับที่สอนชั้นปริญญาตรี ระดับมัธยมศึกษา ระดับประถมศึกษา ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร จำนวน 21 คน โดยใช้

¹สถาพร มาลีเวชพงศ์, "พฤติกรรมการเรียนการสอนศีลธรรมชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงปีการศึกษา 2516" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517), หน้า 99.

²ศุพร ศรีแสน, "พฤติกรรมการเรียนการสอนศีลธรรมชั้นประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงปีการศึกษา 2516" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2517), หน้า 85.

³คณิงศักดิ์ คำแถม, "พฤติกรรมการสอนด้านการถามตอบและด้านทักษะทั่วไป" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518), หน้า 51-54.

แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนในห้องเรียน ซึ่งศึกษาและปรับปรุงขึ้นจาก Preliminary Classification of the Item Pool ใน Taxonomy of Teaching Behavior ของศูนย์วิจัยและพัฒนาการสอนแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ผลการศึกษาพบว่า อาจารย์ที่สอนในระดับต่างกันมีพฤติกรรมสอนด้านการถามตอบ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติสำหรับอาจารย์ชายและอาจารย์หญิงที่มีพฤติกรรมสอนด้านการถามตอบ และด้านทักษะทั่วไป แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สมสร วงษ์อ่อน¹ ได้ศึกษาทำนองเดียวกันกับคณิศร์ คือการศึกษาพฤติกรรมสอนด้านการบรรยายของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในแผนกวิชาประวัติศาสตร์ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนในห้องเรียนที่ศึกษาและปรับปรุงขึ้นจากแหล่งเดียวกันกับคณิศร์ นอกจากนี้ยังสร้างแบบสอบถามให้นิสิตประเมินพฤติกรรมของอาจารย์อีกทางหนึ่ง ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปรากฏว่า พฤติกรรมสอนด้านการบรรยายของอาจารย์ชายกับอาจารย์หญิง อาจารย์ที่มีจำนวนปีในการสอนมาก กับที่มีจำนวนปีในการสอนน้อย อาจารย์ที่ได้รับปริญญาจากต่างประเทศ กับภายในประเทศ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนทางด้านความคิดเห็นของนิสิตพบว่านิสิตชายและนิสิตหญิง ประเมินพฤติกรรมการสอนของอาจารย์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่านิสิตที่มีผลการเรียนสูง ผลการเรียนปานกลาง และผลการเรียนต่ำ ประเมินพฤติกรรมการสอนของอาจารย์แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ปิ่นวดี จิระนรานุกษ์² ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมสอนทั่วไปของอาจารย์ที่สอนในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ในปี 2518 โดยใช้แบบสอบถามพฤติกรรมสอนทั่วไป ซึ่งศึกษาและปรับปรุงขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า รวมทั้งมีแบบสำรวจ วิธีสอนของ

¹สมสร วงษ์อ่อน, "พฤติกรรมสอนด้านการบรรยาย" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2518), หน้า 49-51.

²ปิ่นวดี จิระนรานุกษ์, "การศึกษาพฤติกรรมสอนทั่วไปของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 101.

อาจารย์อีกส่วนหนึ่ง ซึ่งสรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. อาจารย์ในมหาวิทยาลัยโดยส่วนรวมมีพฤติกรรมการสอนทั่วไปในแต่ละด้านเป็นปริมาณต่างกัน โดยที่ปริมาณของพฤติกรรมการสอนด้านต่าง ๆ ส่วนมากจะสูงกว่าเกณฑ์ปานกลาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อาจารย์มีพฤติกรรมการสอนทั่วไปค่อนข้างดี พฤติกรรมการสอนที่อาจารย์มีเป็นปริมาณมากที่สุดคือ ด้านคุณลักษณะส่วนตัว รองลงมาคือด้านคุณภาพของภาษาและเสียง ซึ่งพบว่ามีปริมาณใกล้เคียงกัน ส่วนปริมาณพฤติกรรมการสอนที่อาจารย์มีปริมาณน้อยที่สุด คือด้านประเมินผล การสอนและการเรียน เมื่อแยกพิจารณาแต่ละภาควิชาพบว่าส่วนมากได้ผลสอดคล้องอย่างใกล้เคียงกับการพิจารณาเป็นส่วนใหญ่

2. ผลการเปรียบเทียบการประเมินพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ ซึ่งนิสิตเป็นผู้ประเมินพบว่า เพศและประสบการณ์ การประกอบอาชีพครูมาก่อนของนิสิตไม่ส่งผลให้การประเมินพฤติกรรมการสอนของอาจารย์แตกต่างกัน

3. อาจารย์ในทุกภาควิชาใช้วิธีสอนแบบบรรยาย แต่เปิดโอกาสให้นิสิตเรียนมีส่วนร่วมภายหลังมากที่สุด วิธีสอนที่รองลงมาในส่วนนี้ใหญ่อาจารย์ใช้วิธีสอนแบบบรรยายเพียงฝ่ายเดียว ส่วนวิธีสอนที่นิสิตเลือกนั้นมีความสอดคล้องกับวิธีสอนที่อาจารย์ใช้ค่อนข้างน้อย

เสาวลักษณ์ สิงห์วงษา¹ ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอน ด้านการพูด เสียง ท่าทาง และแบบของภาษา ของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน จำนวน 46 คน ชาย 21 คน หญิง 25 คน แยกตามคณะที่สังกัดคือ ศึกษาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ใช้แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ประกอบด้วยข้อความ 19 ข้อ ให้บันทึกพฤติกรรมในรูปของความถี่ ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1. ปริมาณของพฤติกรรมการสอนด้านการพูด เสียง ท่าทาง และแบบของภาษาโดยส่วนรวม และเมื่อแยกตามคณะที่สังกัด วุฒิ เพศ และประสบการณ์ในการสอนโดยจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อาจารย์ใช้พฤติกรรมการสอนแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ใช้เป็นส่วนมากได้แก่ การทำมือประกอบคำ

¹เสาวลักษณ์ สิงห์วงษา, "พฤติกรรมการสอนด้านการพูด เสียง ท่าทาง และแบบของภาษา ของอาจารย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน"(วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519), หน้า 60-61.

อธิบาย การใช้คำขัณฑ์ หรือลงท้ายจนคิด เป็นนิสัย การใช้ประโยคคำถาม พฤติกรรมการสอนที่ อาจารย์ใช้ เป็นส่วนน้อย หรือไม่ได้ใช้เลยได้แก่ การใช้สายตากำจับนักเรียน การแสดงสีหน้าไม่ พอใจ การพูดเสียงดุดัน เมื่อจำแนกตามพฤติกรรมการสอนที่ศึกษาพบว่า อาจารย์ใช้พฤติกรรมแบบ ของภาษามากกว่าประเภทอื่น

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสอนด้านการพูด เสียงท่าทาง และแบบของภาษาพบว่า อาจารย์ที่สังกัดต่างคณะกัน วุฒิต่างกัน ประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีพฤติกรรมการสอนด้านการพูด เสียงท่าทางและแบบของภาษาแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ประสงค์ แสงแก้ว¹ ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมการสอนของอาจารย์วิทยาลัยครูลำปาง ตามทัศนะและความคาดหวังของนักศึกษา การวิจัยนี้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคืออาจารย์จำนวน 61 คน และนักศึกษาจำนวน 610 คน เป็นผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ผลการศึกษาค้นพบว่า

1. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ตามทัศนะของนักศึกษาเห็นว่าอาจารย์ใช้พฤติกรรมแต่ละด้านเป็นปริมาณต่างกัน โดยอาจารย์ใช้พฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นอันดับสูง การจัดเตรียมการสอน เป็นอันดับรองลงไป และด้านประเมินผลการเรียน และทำข้อมูลย้อนกลับ เป็นอันดับสุดท้าย

2. นักศึกษาคาดหวังให้อาจารย์มีพฤติกรรมการสอนด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เป็นอันดับสูง ด้านการเสนอเนื้อหาในการดำเนินการสอนรองลงมา ด้านการใช้อุปกรณ์ประกอบการสอนเป็นอันดับสุดท้าย

3. พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ตามทัศนะของนักศึกษาแตกต่างจากพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ตามความคาดหวังของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกต่างกัน มีทัศนะต่อพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ไม่แตกต่างกัน

¹ประสงค์ แสงแก้ว, "พฤติกรรมการสอนของอาจารย์ในวิทยาลัยครูลำปาง ตาม ทัศนะและความคาดหวังของนักศึกษา" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วัชรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521), หน้า 54-56.

5. นักศึกษาที่เรียนวิชาแตกต่างกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่างกัน มีความคาดหวังในพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ไม่แตกต่างกัน

พอสรุปได้ว่าการศึกษเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนในประเทศไทย ได้มีการศึกษาโดยวิธีการวิเคราะห์ตัวประกอบ (Factor Analysis) เช่นเดียวกับกับในต่างประเทศ เช่น การศึกษาตัวประกอบที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการสอนระดับอุดมศึกษาสาขาสังคมศาสตร์ ได้ตัวประกอบมา 5 ตัวแล้ววิเคราะห์ว่าตัวประกอบนั้น ๆ มีตัวแปรอะไรบ้าง เช่น ตัวประกอบของวิธีสอน ประกอบด้วยตัวแปรดังนี้ คือ การยกตัวอย่างได้อย่างชัดเจนตรงกับเนื้อหา การอธิบายเนื้อหาอย่างชัดเจนเป็นต้น การศึกษาในลักษณะนี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีกวิธีหนึ่ง ศึกษาโดยการออกแบบสอบถามหรือสร้าง เครื่องมือขึ้นสังเกตเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของอาจารย์ เพื่อศึกษาว่า ในการสอนในแต่ละสาขาวิชา หรือการสอนในแต่ละสถาบันเป็นอยู่อย่างไร เช่นการศึกษาพบว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปี 2518 มีพฤติกรรมการสอนในด้านคุณลักษณะส่วนตัวมาก ด้านคุณภาพของภาษาและเสียงรองลงมา และมีการประเมินผลน้อยที่สุด ฯลฯ การศึกษาโดยวิธีนี้ส่วนใหญ่มีการศึกษาในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย